

בליווי תכנית תלפיות

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
האגף למחוננים ולמצטיינים

תכנית מסד נחשון:

פיתוח וטיפוח נוער מוכשר וערכי

ליצירת פוטנציאל לעתודה מובילה למדינת ישראל

מתווה תכנית החינוך וההכשרה בכיתה ז' - מבוא בלבד

כללי

בכיתה ז' נפגש התלמיד לראשונה עם תכנית נחשון. בהתאם לכך, שנה זו ממוקדת בראש ובראשונה בהכנסת התלמיד לסוג חדש של תהליך לימודי ואישי, במסגרתו יהפוך התלמיד ללומד אקטיבי, המחפש ידע והבנה עמוקה תוך כדי עיצוב דרכו כמנהיג.

עיקרי התוכנית

בסיס כוח השכלתי:

1. הרחבה והעמקת ההכרות בנושאי **העם היהודי**: יהדות, היסטוריה של העם היהודי, תרבות, גלות ושיבה וחיזוק הזהות היהודית.
2. **חשיפה למדע** ופיתוח סקרנות מדעית.

בסיס כוח אישיותי:

1. רכישת מודעות עצמית **ליכולות האישיות** – חוזקות וחולשות.
2. התנסות **בעבודה צוותית** ככלי להתפתחות חברתית, להבנת מושג האחריות, ללימוד שותפות וללימוד הובלה.
3. רכישת **כלי הבעה** להכנת נושא והצגתו.
4. רכישת כלים **למשוב** עצמי ולמישוב חברי הכיתה.
5. התנסות **בביצוע משימה** כתהליך סדור ומובנה.

בסיס כוח ערכי:

1. בחינת המתח בין **המחויבות לעצמי למחויבות לקבוצה**.
2. **פיתוח תרבות פלורליסטית** המאפשרת מגוון דעות ורעיונות לצד **החובה לכבד והזכות לכבוד** של כל חבר בכיתה.

דגשי מעורבות המחנך בכיתה ז'

בשנה הראשונה בתכנית למחנך חשיבות רבה **ביצירת הרוח והתרבות בכיתה**. התלמידים מורגלים עד כה בתהליך לימודי פרונטלי בלבד. על המחנך ליצור את המוטיבציה והמחויבות לדרכי למידה חדשות בנחשון ולרתום את התלמידים למסע המשותף המתחיל בשנה זו. תהליך החקר והלמידה של התלמידים הוא "המנוע" בפעילות נחשון, הוא יביא לכיתה תוכן ייחודי וירחיב את אופקי התלמידים. על המחנך לעודד **סקרנות** ולמידה לא לשם "רוח אישי" שהם הבסיס לאווירת הלימודים הייחודית בכיתה נחשון.

על המחנך בשנה זו "להתניע" את **עבודת הצוות** ולהכניסה לנתיב קבוע – עבודה משותפת ולא רק חיבור של עבודות נפרדות. עליו להקצות זמן **למשוב צוותי וכיתתי** על הפעילות והביצוע, וכשנדרש, לקיים **משוב ערכי** על ההתנהגות והיחסים הבין אישיים. המחנך יקדיש זמן לגיבוש והתנסות **בתהליך המשימה**, אשר יהווה בסיס לעבודות הצוותים מכיתה ז' ואילך. חניכת הצוותים תעשה על פי תהליך החניכה, חשוב לזכור כי התוצר

אינו המטרה אלא הכלי אשר בידי המחנך לפיתוח התלמידים כפרטים וכצוות. כמו כן, בעת העבודה בנושא מסוים, המחנך ישים דגש רב על **ההיבטים הנובעים מכל אחד מבסיסי הכוח**. במהלך השנה על המחנך להדגיש לתלמידים בכל הזדמנות את ההקשר של הפעילויות השונות לתהליך התפתחותם בשלושת בסיסי הכוח וערכי תכנית מסד נחשון.

יעד חשוב בכיתה ז' הוא **מיסוד תרבות כיתתית** המושתתת על כבוד הדדי, חופש הבעת דעה והקשבה. על המחנך להבהיר את ציפיותיו ולהגדיר את אופן הפעולה בכיתה. חשוב להקפיד מאוד דווקא בתחילת הדרך על מימוש היעד, שכן בכך הוא מציע את המצע של התרבות הכיתתית לשנים הבאות.

תכנית נחשון היא לרוב תכנית המצוינות של ביה"ס ולכן להנהלה ולחדר המורים יש ציפיות רבות מהתלמידים ומהכיתה. חשוב לבצע יישור קו עם המורים המקצועיים בכיתה כדי שיבטאו מסרים של מצוינות ולא של הצטיינות, מסרים של תרומה ונתינה לאחר ולא התנשאות. הקפדה על מסרים אלו תייצר כיתה המשתלבת בשכבה ותורמת לביה"ס ולשם תכנית נחשון מכוונת.

בסיס כוח השכלתי - פירוט

אפיק ישראל

כיתה ז' פעילות נחשון תעסוק בנושאי **העם היהודי** לצורך העמקת הזיקה וגיבוש הזהות היהודית. על המחנך לזכור ולשים לב כי התלמידים לומדים בשיעורי היסטוריה על העם היהודי, ואילו פעילות נחשון תעסוק בנושא מזוויות אחרות ובאמצעות למידה עצמאית של התלמידים. העיסוק בעם היהודי נועד להשיג את המטרות הבאות:

1. העמקת הידע בתולדות העם היהודי.

2. הכרות עם "ארון הספרים היהודי".

3. הכרות עם תרבות יהודית.

4. הכרת התלמיד את עצמו כחוליה בשרשרת הדורות.

שיטת העבודה תהיה סביב תהליכים אשר פרוסים על מספר ימי פעילות, כדאי שהנושאים יהיו מצד אחד, קרובים ללבו של המחנך ועם זאת רחבים דיים כך שיאפשרו לתלמידים בחירה (באפשרות המחנך לתכנן לבד תהליך או להיעזר בהצעות המובאות בהמשך החוברת).

אפיק מדעי

העיסוק בתחום המדעי בכיתה ז' יתמקד **בחשיפה למדע ופיתוח סקרנות המדעית**. מטרות האפיק המדעי בכיתה ז' הן:

1. גירוי הסקרנות לגבי העולם ואופן פעילותו תוך הדגשת התהליך המדעי **ככלי המרכזי** להכרת והבנת העולם.

2. פיתוח תחושות חיוביות כגון קרבה ומסוגלות בתחום המדעי.

3. הכרת המתודה המדעית.

כפי שהוזכר לעיל, שיטת העבודה בנחשון הינה באמצעות תהליכים ארוכי טווח אשר פרוסים על מספר ימי פעילות.

דגשים עיקריים:

- חשוב לשלב המחשות לתופעות השונות, להראות לתלמידים שהמדע נמצא סביבם.
- חשוב לעודד את הסקרנות של התלמידים, ולגרות אותם לשאול שאלות לגבי התופעות (גם אם המחנך לא יודע להשיב על השאלות, החשוב הוא שהשאלות יישאלו).
- על התלמידים להיות פעילים עד כמה שניתן בחקירה של התופעות השונות.
- במידת האפשר כדאי להוציא את התלמידים אל מחוץ לכיתה, שיחוו ויראו את התופעות השונות בעצמם ובמסגרת הסיורים.

בסיס כוח אישיותי - פירוט

הבסיס האישיותי בכיתה ז' עוסק בפן **התוך אישי** – הכרות עם חוזקות וחולשות, פיתוח המודעות והזהרות העצמית והנעה עצמית.

בסיס כוח זה ישאב מידע ויפותח במקביל לכל עשייה והתנסות של התלמידים.

מיומנויות מרכזיות לפיתוח בשנה זו:

עבודת צוות – רוב העבודה מתבצעת בצוותים ודורשת שיתוף פעולה בין חברי הצוות. מכיוון שתלמידים בכיתה ז' לעיתים אינם מתורגלים בעבודת צוות ומתקשים בכך, מומלץ לעסוק בשאלות כמו מהם היתרונות של עבודת צוות, כיצד לבצע חלוקת עבודה, בעיות נפוצות בצוותים וכד'.

הכרה ושימוש בשלבי תהליך ביצוע המשימה – ההתנהגות הטבעית כאשר מקבלים משימה היא "לרוץ קדימה" עוד לפני תכנון השלבים בדרך והתוצר. נטייה זו פוגעת בהתנהלות הצוותית, בלמידה מהתהליך וברמת התוצר אליו ניתן להגיע. בנחשון, החל מתחילת כיתה ז', אנו מלמדים את התלמידים לפעול על פי תהליך עבודה מסודר בעת ביצוע משימה. תחילה התהליך יעשה באופן מלאכותי ובהנחיית המחנך, אך לאחר התנסות הוא יהפוך לחלק מעבודת הצוות של התלמידים. תהליך המשימה מפורט בהשתלמויות המחנכים ומצורף בסוף החוברת.

משוב – המשוב הינו כלי לקבלת מידע נוסף לצורך למידה ולכן יש חשיבות רבה בכיתות נחשון לשימוש במשוב עצמי, רפלקציה, משוב על עמיתים ומשוב על התכנים המועברים. חשוב להרגיל את התלמידים לחשוב על אופן ביצוע המשימות שלהם, להפיק לקחים, לגזור מכך יעדים אישיים וכד'.

בסיס כוח ערכי - פירוט

בסיס הכוח הערכי מתכתב עם הנעשה בבסיסי הכוח האחרים ומשתלב תוך כדי עיסוק בנושאים השכלתיים ואישיים. בכל שנה יבחרו שני ערכים מרכזיים, בכיתה ז' הערכים הם: **החובה לכבד והזכות לכבוד**; **מחויבות לקבוצה**, במקביל אליהם עוסקים מידי שנה בכל ערכי התכנית.

החובה לכבד והזכות לכבוד זהו תנאי בסיסי להתנהלות כיתתית וחברתית טובה ומצמיחה, המחנך ישים על כך דגש בפעילות השוטפת ובמשוב הערכי. בכיתה תתפתח **תרבות פלורליסטית** המושתת על שלושה אלמנטים: 1. תמיכה ועידוד ביטוי עצמי במגוון דעות, השקפות ורעיונות 2. פתיחות לקבלת משוב וביקורת 3. שמירה קפדנית על כבוד הזולת והימנעות מפגיעה בשל דעה או השקפה.

המחויבות לקבוצה תיבחן אל מול המחויבות לעצמי – סביב העיסוק במשימות נחשון המתח הנ"ל עלול לצוץ ולעלות לא פעם. דוגמאות למתח: דילמה בין השקעת משאבי זמן במשימה קבוצתית או במטלה אישית, הימנעות מהתנהגות קבוצתית הנוגדת ל"אני מאמין" האישי. ערך המחויבות לקבוצה הוא שלב בפיתוח מחויבות התלמידים בהמשך למעגלים רחבים יותר עד לחברה ומדינה.

לאורך כל התכנית יושם דגש על **המשוב הערכי**, תוך כדי בחינת ההתנהגויות של התלמידים במסגרת זו.

אחת לכמה זמן יתנהל דיון משוב על ההתנהגות של התלמידים בפעילויות האחרונות שבוצעו. אין הכוונה רק להתנהגות חיצונית – הפרעה למשל, אלא גם להכנה שביצעו לפעילות, לעבודה המשותפת בצוות, ליכולת ולסבלנות להקשיב לאחר, לשתף ועוד. בכל משוב יבחר המחנך נושא אחר להדגשה (הכנה, הפרעה, שיתוף וכדו') ובאיזו מסגרת הנושא יבחן – רפלקציה אישית, דיון קבוצתי או דיון כיתתי.